Правна рубрика

ПРОЦЕДУРА ПО ИЗМЕНЕНИЕ НА ОБВИНЕНИЕТО В ХИПОТЕЗАТА НА ЧЛ. 287, АЛ. 6 НПК

НАДЕЖДА ДИМИТРОВА

***Надежда Веселинова ДИМИТРОВА**, докторант в задочна форма на обучение по докторска програма по Наказателно процесуално право към катедра „Наказателно правни науки“ във ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“*

***Рецензия:** В статията е разгледана процедурата по изменение на обвинението в съдебно заседание на първа инстанция по дела от частен характер в хипотезата на чл. 287, ал. 6 НПК. Направена е съпоставка със старата редакция на текста, съдържаща се в НПК от 1974 г.*

***Ключови думи:** изменение на обвинението, дела от частен характер, съдебна инстанция.*

PROCEDURE FOR AMENDING THE ACCUSATION IN THE HYPOTHESIS OF ARTICLE 287, PARAGRAPH 6 OF THE CRIMINAL PROCEDURE CODE

NADEZHDA DIMITROVA

***Abstract:** The article examines the procedure for amending the indictment in a court session of the first instance in cases of a private nature in the hypothesis of Article 287, para 6 of the Criminal Procedure Code. A text comparison is made with the old edition of the the Criminal Procedure Code from year 1974.*

***Key words:** amendment of charge, affairs of a private nature, judicial instance.*

Изменението на обвинение по дела от частен характер е регламентирано в чл. 287, ал. 5 – 7, където са посочени и трите хипотези, при които се прилага института. Същинско изменение на обвинението по дела от частен характер е налице в хипотезата на ал. 6, когато наказателното производство е образувано по тъжба на пострадалия и на съдебното следствие се установи съществено изменение на обстоятелствената част на обвинението. Останалите две хипотези /чл. 287, ал. 5 и ал. 7 НПК/, когато се установи, че престъплението предмет на обвинение от общ характер, е от частен характер и че престъплението предмет на частно обвинение, е от общ характер, разглеждат последиците за процесуалното развитие с оглед на трансформацията на престъплението от общ характер в такова от частен характер и обратно.[1]

Разпоредбата на чл. 287, ал. 6 НПК гласи: „Когато наказателното производство е образувано по тъжба на пострадалия и на съдебното следствие се установи съществено изменение на обстоятелствената част на обвинението, частният тъжител може да повдигне ново обвинение, ако не е изтекъл срокът по чл. 81, ал. 3^2. В този случай съда отлага съдебното заседание, ако подсъдимият или неговият защитник поискат да се подготвят по новото обвинение.“ Редно е да се поясни, че в тази хипотези не става въпрос за допълване на тъжбата, а за новооткрити в хода на съдебното следствие факти, които налагат да се измени обвинението. Например установена е друга дата на извършване на деянието, различен механизъм на причиняване на телесна повреда и др.

Цитираният по - горе член всъщност е редакцията на чл. 285, ал. 4 НПК от 1974 г. – „Когато наказателното производство е образувано по тъжба на пострадалия и на съдебното следствие се установят основанията на ал. 1[3], съдът отлага съдебното заседание, ако намери, че това е необходимо, за да могат страните да се подготвят“.

И в двата текста ***наказателното производство е образувано по тъжба на пострадалия***, следователно е от частен характер. ***Основанията за изменение на обвинението и по двата текста се установява по време на съдебното следствие***, като за разлика от делата от общ характер тук не е посочено от кого. Имайки предвид обстоятелството, че по тези дела частния тъжител определя предмета на доказване, а съдът преценява единствено квалификацията, частният тъжител трябва да установи и съгласно текста изрично да заяви, че желае да повдигне ново обвинение. На следващо място в текста от 1974 г. основанията за изменение на обвинението са същите като при производството по общ ред /съществено изменение на обстоятелствената част на обвинението, прилагане на закон за по – тежко наказуемо престъпление при изменение на обстоятелствената част на обвинението/. В настоящата редакция основанието за изменение на обвинението може да е само едната хипотеза – съществено изменение на обстоятелствената част на обвинението. За изясняване на понятието съществено изменение на обстоятелствената част на обвинението съдебна практика препраща към ТР 61/1977 г. и ТР 84/1987 г. Независимо, че всяко съществено изменение на обстоятелствената част води до прилагането на закон за същото, еднакво, по – леко и по – тежко наказуемо престъпление, частният тъжител не може да определи правната квалификация / дори и да го направи, съда има последната дума/, поради което в действащия НПК е регламентирана само едната хипотеза на изменение на обвинението.[4] В актуалната редакция частният тъжител може да повдигне ново обвинение, ако не е изтекъл срокът по чл. 81, ал. 3 НПК. Има се предвид към датата на изменение на обвинението да не е изтекъл срокът на подаване на тъжбата, тъй като от узнаването на обстоятелствата, които са основание за изменение на обвинението не започва да тече нов шестмесечен срок.[5] В старата редакция частният тъжител не е обвързан със срока по чл. 81, ал. 3 НПК. Този срок е въведен за пръв път със ЗИДНПК от 1974 г., обн. в ДВ бр. 70 от 06.08.1999г. в сила от 1 януари 2000 г.[6]

Ако все пак съда допусне такова изменение извън този срок и се произнесе с осъдителна присъда по изменението обвинение, то ще се допусне съществено процесуално нарушение и следва първоинстанционният акт да се отмени и да се прекрати наказателното производство на основание чл. чл. 24, ал. 4, т. 2, вр. с чл. 81, ал. 3 НПК.[7]

В съдебната практика се срещат решения свързани със сочената в тъжбата дата на инкриминираното деяние, тъй като тя е съществен елемент от обективната страна на инкриминираното деяние, за което е предаден на съд подсъдимият. Така се приема, че измененията в тази насока, както и посочване за пръв път на датата на деянието по дела от частен характер, винаги и задължително следва да стане в рамките на 6 – месечният преклузивен срок по чл. 81, ал. 3 НПК. Изменението на обвинението касаещо датата на деянието след този срок е недопустимо и поради това и съда няма право да се произнася по такова обвинение, а е длъжен да прекрати производството по делото.[8]

Първата редакция на закона, която не обвързва изменението на обвинението със срока по чл. 81, ал. 3 НПК може би е по – удачна. Това е така, тъй като понякога е възможно в хода на съдебното следствие да се установи необходимост от промяна на съществен елемент от обективната страна, но поради изтеклият срок /чл. 81, ал. 3 НПК/ това да не може да се случи. По този начин обвинението ще остане неадекватно на фактическата обстановка. Тогава е възможно производството да се прекрати въпреки, че е извършено престъпление.

По старият текст съда отлага съдебното заседание, ако намери, че е необходимо за да се подготвят страните. В актуалната редакция съдебното заседание ще се отложи, ако подсъдимият или неговият защитник поискат да се подготвят по него. Също така в първата редакция не е посочен пострадалият като легитимен да иска изменение на обвинението. Във втората редакция е посочен частния тъжител като легитимна страна, която „може”, но не длъжна да повдигне ново обвинение.

ПРОЦЕДУРА ПО ПРИЛАГАНЕ НА ЧЛ. 287, АЛ. 6 НПК

При делата от частен характер функцията по обвинение се осъществява от частния тъжител, който е и единственият оправомощен да повдигне ново обвинение.[9] Той е единствен, освен в случаите, когато участват повече от едно лице в това качество и когато прокурорът образува или встъпва в производството, което се преследва по тъжба на пострадалия /чл. 48 и чл. 49 НПК/. По делата от частен характер именно частният тъжител повдига обвинението, с което определя предмета на доказване и носи тежестта на доказване.[10] В общи линии голяма част от правата му се препокриват с тези на прокурора, но за разлика от него той разполага с възможност да оттегля тъжбата си /чл. 82, ал. 1 НПК/, а също така да иска наложеното наказание да не бъде изпълнено /чл. 414, ал. 1, т. 3 НПК/, стига да се касае за наказание, от изтърпяването на което е възможно освобождаване. [11] Процесуалната фигура на частния тъжител е регламентирана в чл. 80 НПК. Той е единствената страна, която може да упълномощава представител и чиято процесуална правоспособност се наследява.[12]

Правомощието му да изменя обвинението се заражда, когато в хода на съдебното следствие той установи, че е необходимо съществено да се измени обстоятелствената част на обвинението. Законът допуска това обстоятелство да бъде установено и от неговият повереник. Новите установени фактически положения могат да разкриват особености свързани с престъплението, да сочат квалифициращи признаци, а също така и да въвеждат нови деяния.[13] Изменението на обвинението по реда на чл. 287, ал. 6 НПК е допустимо само и единствено ако е направено в установения в закона шестмесечен срок от извършване на престъплението. Не може да бъде приета тезата, че този срок започва да тече от узнаване на обстоятелствата, които налагат изменение на обвинението, тъй като това виждане противоречи на отразеното в процесуалния закон и на константната съдебна практика.[14] В този смисъл са Решение № 508/1992 г. на II н. о. и Решение № 93/2009 г. на III н. о. на ВКС.

Все пак съдебната практика приема, че поправка на тъжбата е допустима както до изтичане на преклузивния шестмесечен срок по чл. 81, ал. 3 от НПК, така и след изтичането му, но ако съдът констатира, че се касае до фактическа или техническа грешка.[15]

Частният тъжител повдига ново обвинение поради съществото изменение на обстоятелствената част на обвинението, като новата правна квалификация следва да е също за престъпление от частен характер, в противен случай ще се отиде на хипотезата на чл. 287, ал. 7 НПК.

След като частният тъжител заяви новото обвинение съда е длъжен да се произнесе с нарочен акт – определение, по допускане на изменение на обвинението.

Липсата на съдебен акт /определение/, с което съдът приема повдигнатото от повереника или частния тъжител ново обвинение води до извода, че той е направил мълчалив отказ да приеме новото обвинение и е продължил разглеждането на делото по първоначално повдигнатото с частната тъжба.[16] Реално такъв отказ може да бъде направен, ако се установи, че изменението е предприето извън законовата хипотеза и спазване на срока по чл. 81, ал. 3 НПК.

Ако допусне изменение на обвинението съда отлага съдебното заседание, ако подсъдимият поиска да се подготви по новото обвинение.

Специфичното при тези дела е, че в повечето случаи съществената промяна в обстоятелствената част на обвинението води и до промяна в правната квалификация. По актуалният НПК не е предвидена възможност за промяна на правната квалификация по дела от частен характер. В първоначалната редакция от 1974 г. такава възможност, както бе посочено, е съществувала. По този начин се нарушава правото на защита на пострадалият. Ето защо съдебната практика допуска такова изменение да бъде направено по време на съдебното следствие.[17]

В съдебната практика е безспорно, че частният тъжител излага фактите, а съда е длъжен да ги квалифицира. В случая това се осъществява от съдията докладчик. Дадената от него правна квалификация може да е погрешна, а съда не може с присъдата да се произнесе, когато се налага да се приложи закон за по – тежко наказуемо престъпление, т. е. необходимо е изменение на обвинението. Това налага необходимост от законово уреждане на възможността да се изменя дадената

от съдията докладчик правна квалификация в хода на съдебното следствие при наличие на основания за това.

БИБЛИОГРАФИЯ

1. Митов, Георги. Наказателни дела от частен характер, София, Сиби, 2017 г.
2. Новиков, Камен. Изменение на обвинението по новия НПК, Юридически сборник на Бургаски свободен университет, том XVI, 2008 г.
3. Ройчев, Янко. Частното обвинение в българския наказателен процес, София, Сиела, 2017 г., стр. 347.
4. Велчев, Борис. Основни аспекти на помилването, Съвременно право, бр. № 4, 1998 г., стр. 77.
5. Пушкарова, Ива. Ограничения на помилването с оглед вида на наказанието при осъществяване за множество престъпления и при осъждане в чужбина. – В.: Научни четения в памен на Венелин Ганев и Никола Долапчиев. Сборник доклади С.: УИ „Св. Слимент Охридски", 2017 г.

СЪДЕБНА ПРАКТИКА:

Решение № *184/30.06.2014г. на I н. о. на ВКС по н. д. 68/2014 г.*

Решение № *294/02.10.2015г. на III н. о. на ВКС по н. д. № 850/2015г.*

Решение № *490/01.02.2012г. по н. д. № 2272/2011г. на III н. о. на ВКС.*

Решение № *1234/01.11.2013г. по вч. н. д. № 3800/2013 г. на СГС.*

Решение № *135 от 28.10.2021 г. по ВНЧХД № 1888/2021 г. на Окръжен съд – Пловдив.*

Решение № *91/ 21.05.2015г. по в. н. ч. х. д.№ 342/2015 г. на ОС – Плевен.*

Решение № *1100/ 04.11.2015г. по ВНЧХД № 1053/2015 г. на СГС.*

Решение № *952/19.11.2019г. по ВНЧХД №2352/2019г. на СГС.*

1 Митов, Г. Наказателни дела от частен характер, София, Сиби, 2017 г., стр. 221, 222.

2 Чл. 81, ал. 3 НПК: „Тъжбата трябва да бъде подадена в шестмесечен срок от деня, когато пострадалият е узнал за извършване на престъплението, или от деня, в който пострадалият е получил съобщение за спиране на наказателното производство на осн. чл. 25, ал. 1, т. 6."

3 Чл. 285, ал. 1 от НПК от 1974 г.: „Съдът прекратява съдебното производство и изпраща делото на прокурора за допълнително разследване, когато на съдебното следствие се установят:

- основания за прилагане на закон за по – тежко наказуемо престъпление при изменение на обстоятелствената част на обвинението;
- основания за прилагане на закон за същото, еднакво или по – леко наказуемо престъпление при съществено изменение на обстоятелствената част на обвинението."

4 Виж Решение № 184/30.06.2014 г. на I н. о. на ВКС по н. д. 68/2014 г.

5 Решение № 294/02.10.2015 г. на III н. о. на ВКС по н. д. № 850/2015 г.

6 Виж Митов, Г. цит. съч., стр. 224.

7 Виж Решение № 490/01.02.2012г. по н. д. № 2272/2011г. на III н. о. на ВКС.

8 Решение № 1234/01.11.2013 г. по вч. н. д. № 3800/2013 г. на СГС.

9 Новиков, К. Изменение на обвинението по новия НПК, Юридически сборник на Бургаски свободен университет, том XVI, 2008 г., стр. 111.

10 Ройчев, Я. Частното обвинение в българския наказателен процес, София, Сиела, 2017 г., стр. 347.

11 Виж Велчев, Б. Основни аспекти на помилването, Съвременно право, бр. № 4, 1998 г., стр. 77; Пушкарова, И. Ограничения на помилването с оглед вида на наказанието при осъществяване за множество престъпления и при осъждане в чужбина. – В.: Научни четения в памет на Венелин Ганев и Никола Долапчиев. Сборник доклади С.: УИ „Св. Климент Охридски", 2017 г., стр. 249 – 255.

12 Ройчев, Я. Цит. съч., стр. 347.

13 Решение № 1234/01.11.2013г. по вч. н. д. № 3800/2013г. на СГС.

14 Решение № 294/ 02.10.2015 г. по н. д. № 850/2015 г., III н. о. на ВКС.

15 Решение № 135/ 28.10.2021 г. по ВНЧХД № 1888/2021 г. на Окръжен съд – Пловдив.

16 Решение № 91/ 21.05.2015 г. по в. н. ч. х. д.№ 342/2015г. на ОС – Плевен.

17 Решение № 1100/ 04.11.2015 г. по ВНЧХД № 1053/2015 г. на СГС., а също и Решение № 952/19.11.2019 г. по ВНЧХД № 2352/2019 г. на СГС.